

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

МКУ РУО МО "Кяхтинский район"

МБОУ "Алтайская СОШ"

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШМО

Лумбунова В. Г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора
по УВР

Цыбикова Н.И.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Очирова Н. В.

приказ № 39/5 от «28»
082023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Бурятская литература»

для обучающихся 2 класса

у. Усть-Дунгуй 2023-2024

Тайлбари бэшэг

Үгтэһэн программа эхин классай нурагшадай ухаан бодолдонь болон наһандань үндэһэлэн зохёогдонхой. Нурагшадые амаруулхын тула урок бүхэндэ нэгэ гү, али хоёр дахин физминутка үнгэргэхэ хэрэгтэй. Физминуткын үедэ элдэб упражнени дүүргүүлхынгээ хажуугаар хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэри ябуулжа боломоор.

Литературна уншалга гээшэ буряад эхин классуудта түрүүшынхиеэ оруулагдаба. Литературна уншалгын шухала зорилго хадаа үхибүүдые уран үгэдэ, уран зохёолдо дуратай, тэрэниие уншаха дүй дүршэлтэй болгон хүмүүжүүлхэ. Үхибүүд бага наһандаа түрэлхи хэлэнэйнгээ баялигтай, илангаяа уран үгын удха шанартай танилсажа, бээ даагаад (багшын туһаламжагүйгөөр) уран зохёолнуудые саг үргэлжэ уншаха дадалтай болохо ёһотой.

Удхаараа ойлгосотой богонихон рассказ, онтохо, шүлэг гү, али басни үхибүүд уншахадаа, зохёолой удхые, гол шухала һанал бодолые, үйлэдэгшэ нюурнуудые, тэдэнэрэй абари зан, үйлэ хэрэгүүдые бата бэхээр ойлгожо абаха болоно. Уран зохёолой дүрсэлэн харуулдаг аргуудые, илангаяа хэлэнэйн баялиг тухай ойлгожо абаха.

Хоёрдохи классай программа соо жэлэй дүрбэн саг ба хүнүүдэй хэдэг ажал, арад зоной ёһо заншал, эжы абын алтан нургаал, гэр бүлэ ба уг гарбал, табан хушуу мал тухай, һайн һайхан абари зан хүмүүжүүлгэ харуулһан уран зохёолнууд гол нуури эзэлхэ болоно. Үшөө тиихэдэ уншаһан текстээ удхаарнь хэдэн хубинуудта хубааха, зохёолой гол һанал бодолыень оложо шадаха, болоһон үйлэ ушарнуудые, өөрынгөө хандалгые харуулха, уншаһанаа дэлгэрэнгыгээр ба тобшоор хөөрэхэ шадабаритай болохо.

Буряад литературынын хэшээлнүүдэй дүнгүүд.

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты):

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ;
- оршон тойронхи байгаалиин, тиихэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдэндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүдые дэмжэһэнээ, тэдэндэ туһалһанаа түрэл хэлэн дээрээ харуулха;
- өөрынгөө хэлэ уран, баян, тодо, сэбэр болонхоёо оролдохо;
- тоонтодоо, түрэл орондоо дуратай байһанаа, өөрынгөө хандаса харуулха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, буулгажа бэшэхэ, шагнажа ябаад бэшэхэ, өөрөө зохёон бэшэхэ;
- өөрынгөө сэдхэлэй байдал тухай, тиихэдэ үзэһэн юумэнүүд тухайгаа бэшэжэ (эссе жанрын түхэлөөр) харуулха;
- түрэл хэлээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД)

- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ, зорилгыень табиха;
- багшатаяа сугтаа нурулсалай проблемнэ асуудал яажа шиидхэхэ тухайгаа хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха;

- өөрынгөө хэжэ байһан үйлэнүүдые түсэбэй, алгоритмын үйлэнүүдтэй тааруулха, зэргэсүүлхэ, тиин өөрынгөө ажаябуулга шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо.
- өөрынгөө ондоо хүнүүдэй, классайнгаа ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болобобиб гэжэ элирүүлжэ хураха, критеринүүдые зохёохо.

Оршон тойрониие шудалха шадабари (познательные УУД)

- текстээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза (виды информации) ойлгохо: юун тухай хэлэгдэнэб, удхань ямар бэ, идейнь ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй ытекстнүүд (текст, схемэ, таблица, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болохо, тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалтагаан хойшолон хоёрой хоорондохол холбоо харуулха, тодоруюлан зохёон тогтоохо;
- бодомжолхо.

Харилсалха шадабари (коммуникативные УУД)

- хэлэлгын зорилгоһоо дулдыдуулан өөрынгөө һанал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха; - хэлэхэ, харилсаха зорилгоһоо үндэһэлэн, хэрэгтэй сагта монолог гү, али диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө һанал бодол, һанамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнүүдэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгөө һанал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ һанал бодолго ерэхэ;
- асуудалнуудые табиха. Түрэлхи хэлээр шадабари:
- бага һананай һурагшадай литературна хүгжэлтэ дээшэлүүлхэ байдал тогтоолгын ажал үргэлжэлүүлхэ;
- уран зохёолнуудые дүүрэн хадуун абаха, эмоциональнаар хандаха шадабари хүгжөөлгыг үргэлжэлүүлхэ;
- уран зохёол сэдхэлээрээ мэдэрхэ, ойлгохо, зохёолой байгуулан уран аргуудые таниха, тухайлан бодомжолго зохёохы дадалнуудые хүгжөөлгэ үргэлжэлүүлхэ;
  - хүүгэдэй поэтическэ дуулан шагналга, уран һайханда нарин хандалга, зохёолой хэлэн.
- Удха дээрэнь хүдэлжэ, хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүрилдүүлгэ хүгжөөлгэ үргэдхэхэ;
- уран зохёолдо эдир уншалгын хандаса харуулжа хургаха тухай;

- уран уншалгын дадал нарижуулха; - хэмжээгээрээ ехэ багашье, удхаараа хүнгэн хүндэшье зохёолнуудые гүнзэгыгөөр ойлгохо дадал нарижуулха;
- сэдэбээрээ, жанраараа элдэб зохёолнуудые уншажа хурагшад мэдэхэ юумэ үргэдхэжэ, тэдэнэй оюун-эстетическэ, познавательна дүршэл үргэн болголгын нарижуулха;
- бага наһанай хурагшадта зорюулагдаһан эрхим уран зохёолнуудтай болон наупознавательна литературай танилсуулга үргэлжэлүүлхэ;
- хурагшадай уншаха һонирхол, эрмэлзэл дээрэнһ үндэһэлжэ, уншалгын шанар программын эрилтын ёһоор нарижуулха.

Нуралсалай тематическа түсэблэлгэ

Бүлэгүүд	Саг	темэнүүд
Мэндэ амар, хургуули!	2	Булгадаа найнаар хурагты! «Түрэлхи хэлэн» номотоёо танилсалга. Шүлэг хүнэй сэдхэлдэ ямар бодолнуудые түрүүлнэб. Сентябриин нэгэнэй хайндэр хурагшадта юугээрээ сэнтэйб. Уран уншалга.
Амар сайн, буряад хэлэн!	2	«Хэлэн, түрэлхи хэлэн» гэхэн үгэнүүдэй удхатай, буряад хэлэн тухай бадагуудтай танилсуулха. Поэт, жэшээнэ, зэргэсүүлгэ гэхэн үгэнүүд тухай мэдээсэл үгэхэ. Шүлэгүүдээ зэргэсүүлхэ.
. Хэшэгээр баян намар	6	Буряад уран зохёолшодой намар ба намарай байгаали тухай зохёолнуудтай танилсуулха; шүлэгүүдые уран гоёор уншалгын маяг тухай мэдээсэл үгэхэ. Буряад арадай хургаал заабаринуудай удха тухай мэдэхэ болгохо.
Түрэхэн минии Тоонто	6	«Нютаг. Тоонто» гэхэн үгэнүүдэй удхатай, тоонто нютаг тухай зохёолнуудтай танилсуулха. Байгал далай, Буряад ороной байгаалиин барагдашагүй баялиг, уласай ниислэл хото Улаан- Үдэ тухай мэдэхэ болгохо. Хоолойngoо аянгаар шүлэгэй удха дамжуулжа шадаха гэжэ заабаритай болгохо.
Хүн болохо багаһаа	9	Хүнэй бага наһан тухай зохёолнуудтай танилсалга, аха хүние хүндэлхэ гэхэн заабари хануулха. «Һайн, муу» гэхэн ойлгосонуудай удха, хүн бүхэн бүлынгөө ёһо заншалнуудые сахижа ябаха ёһотой гэжэ хурагшад мэдэжэ абаха. Онһон үгэнүүдые тааруулжа олохо. Зохёолнуудһаа ямар хургаал абабабта? Ньюраар уншаха, түсэб табиha, хөөрэхэ.
Үбгэн буурал үбэлнай	7	Үбэлэй байгаали тухай зохёолнуудтай, олицетворени гэхэн уран аргатай танилсуулха. Шүлэгүүдые уран гоёор уншалгын маяг, зохёолой хэлэ шэмэглэдэг уран арга тухай дамжуулха. Уншаһан зохёолойngoо удхаариасуудалнуудта харюусажа, асуудалнуудые табижа хураха. Шүлэгүүд сооһоо олицетворени олохо. Хэмжээгээр багахан зохёолго бэшэжэ шадаха болгохо.
Буряад арадай аман зохёол.	13	Буряад арадай аман зохёолой жанрнуудтай (таабаринууд, онһон, хошоо болон жороо үгэнүүд, ёохорой дуунууд, онтохонууд) танилсаха. Аман зохёолой илгаа; онһон, хошоо болон жороо үгэнүүдэй уран гоёор уншалгын маяг; арадай онтохонуудай 3 янза (арадай, ажабайдал харуулһан, амитад тухай болон шэдигэ)мэдэхэ болоно.
Сагаалган -буряад арадай заншалта хайндэр.	6	Сагаалган, саган, ёһо заншал, золгохо, хадаг гэхэн үгэнүүдэй удхатай; Сагаалган тухай уран зохёолнуудтай; 12 жэлэй нэрэнүүдтэй танилсуулха. Сагаалганай хайхан заншалнуудые; золгон

		амаршалгын ёнонуудыг мэдэхэ болгохо. Уран зохёол соохэрэглэгдэнэн үгэнүүдыг адаглажа шадаха болгохо.
Айлшан хабар.	4	Хабар болон хабарай байгаали тухай зохёолнуудтай танилсуулха. Шүлэгүүдыг уран гоёор уншуулаха, хэмжээгээрээ багахан зохёолго бэшэхэ, нүхэдөөрөө суг хамта ажаллаха, бэе бээ шагнажа хураха.
Үхибүүдэй дуратай уран зохёолшод	5	Хоца Намсараевич Намсараевай, Баваасан Доржиевич Абидуевай, Цырен- Базар Бадмаевич Бадмаевай, Гунга Гомбоевич Чимитовай, Эрдэни Чимитович Дугаровай хүүгэдтэ зорюулһан зохёолнуудтай танилсаха. Зохёолой удха юун бэ гэжэ мэдэжэ абаха. Уран зохёолшын үгын хүсөөр сэдхэлэйнгээ байдал, мэдэрэл яажа дамжуулһыг ажаглажа шадаха болохо.
Арадай баялиг - табан эрдэни	5	Буряад арадай баялиг - табан хушуу малтай болон тэдэнэй түлнүүдтэй; табан хушуу мал тухай зохёолнуудтай; буряад арадай шагай наадан, тэдэнэй янзануудтай танилсуулха. Ямар зохёолнуудыг зүжэглэмэл зохёол гэдэг бэ, шагай наадан хүүгэдэй хүгжэлтэдэ ямар нүлөө үзүүлдэг бэ гэжэ мэдэхэ болгохо. Зүжэглэмэл зохёол нюур нюураар уншажа; үйлэдэгшэ нюурнуудай абари зан, үйлэ хэрэг хоолойнгоо аянгаар дамжуулжа шадаха болгохо.
Литературна онтохонууд	3	Разделын гаршагаар ойлгосо оруулха. Бавасан Абидуевай»Тэхэ Бабанын түүхэ» гэнэн онтохотой танилсуулха. Шэнэ үгэнүүдэй удха, хүн бүхэн уншаһан зохёолдоо өөрын хандасатай, ханамжатай байдаг гэжэ мэдэхэ болохобди. Онтохоной удха хоолойнгоо аянгаар дамжуулжа, табиһан түсэбөөрөө хүдэлжэ; монологическа болон диалогическа түхэлөөр хананаа хэлэжэ; өөрынгөө хараа бодол дамжуулжа шадаха болгохо. Онтохоной геройнуудта тодорхойлолго үгэгты.

Календарно - тематическа түсэблэлгэ

№п/п	Наименование раздела и тем	Кол- во часов	По плану	По факту
Мэндэ амар,хургуули!		2		
1.	Булгадаа хайнаар хурагты! С.Соднопов. Сентабриин нэгэнэй хайндэр.	1		
2.	Мэндэ амар,хургуулим!	1		
Амар сайн, буряад хэлэн!		2		
3.	Шүлэгэй бадагууд	1		
4.	Д. Ошоров. Хэлэмни аман соогоо.	1		
Хэшэгээр баян намар		6		
5.	Б. Санжин. Намарай эхин.	1		
6.	Ц-Д. Дондокова. Намарай шэнжэ.	1		
7.	Ч. Цыдендамбаев. Намарай ой соо.	1		
8.	Ц. Д. Хамаев. Галуудай бусалган	1		
9.	А. Тороев. Хүбүүхэн ба зүгы	1		
10.	Д. Жалсараев Хартгаабха.	1		
Түрэхэн миний Тоонто		6		
11	Э. Дугаров. Тоонто нютагнай хайхан. Буряадайм нютагууд.	1		
12	Текст. Буряад хайхан уласнай!	1		
13	Буряад орон. Ц-Ж. Жимбиев. Аглагхан ужам Ага нютаг.	1		
14	Ц. Цыдыпова Агамни	1		
15	Ая ганга Усть- Орда нютаг. М. Хамушкеева Усть- Орда	1		
16	Буурал Байгални.	1		
Хүн болохо багаһаа		9		
17	Ц.- Д. Дондокова Хэн хайн. Хэн мууб?	1		
18	М. Осодоева Аша хүбүүн	1		
19	Д. Жалсараев Хоёр нүхэдэй хүсэл	1		
20	Д. Ошоров Улаан тобшо	1		
21	А. Мангатханов Мартамхай Мархай	1		
22,23	Г. Чимитов Ылан Ымажаб, Ымбааша ямаан.	2		
24	Д. Ошоров. Дохолон хүн.	1		
25	Ж. Балданжабон Та	1		
Үбгэн буурал үбэлнай		7		
26,27	К. Ушинский Үбэлэй ааша	2		
28	Ц.-Д. Дондогой Түрүүшын саһан.	1		
29	Олицетворени гэхэн ойлгосо. Ц.- Д. Дондокова Саһан хүгжэм	1		
30	Г. Бадмаева Ыонирхолтой асуудал	1		
31	Ц.-Ж. Жимбиев Ёлкын дуун	1		
32	Д. Ошоров. Боосоогоо алдаһан Булад	1		
Буряад арадай аман зохёол.		13		
33	Гаабаринууд.	1		
34,35	Онһон үгэнүүд.	2		
36	Хошоо үгэнүүд	1		
37	Ёохорой дунууд.	1		

38	Жороо угэнууд	1		
39	Онтохонууд. Шонье мэхэлхэн шандаган.	1		
40	Хулгана тэмээн хоёр	1		
41	Мэхэтэй эрэ тахяа	1		
42	Аргатай түлээшэн	1		
43,44	Үгьтэй үншэн басаган.	2		
45	Будамшуу	1		
	Сагаалган -буряад арадай заншалта хайндэр.	6		
46	Сагаалгамнай морилбо.	1		
47	Сагаан нараар!	1		
48	Арбан хоёр жэл	1		
49	Ц. Цырендоржиев Сагаалган	1		
50	Г. Бадмаева Сагаалганай бэлэг	1		
51	Үрээлнүүд	1		
	Айлшан хабар.	4		
52	Ц. Цыдыпова. Хабар ерэбэ.	1		
53	Ж. Зимин. Март. Ч. Цыдендамбаев Ургыхан	1		
54	Ц.- Д. Дондогой Эжымни гамтайхан	1		
55	Г. Бадмаева Бэлэг	1		
	Үхибүүдэй дуратай уран зохёолшод	5		
56	Х.Н. Намсараев Манай нютаг	1		
57	Ц.- Б. Б. Бадмаев Хонин мөөрэдэг гү, маарадаг гү?	1		
58	Б. Д. Абидуев Муура багша	1		
59	Э. Ч. Дугаров Минии гүлгэн	1		
60	Г. Г. Чимитов Би космонавт болохоб	1		
61	Ц. Н. Номтоев Батын үбгэн баабай	1		
	Арадай баялиг - табан эрдэни	5		
62	Г. Чимитов Табан хушуу мал	1		
63	Жамсрангий Лодой Тугал. Унаган.	1		
64	Жамсрангий Лодой Хурьган. Эшэгэн. Ботогон	1		
65	Г. Чимитов Табан нүхэд	1		
66	Шагай наадан тухай. Ц.-Б. Бадмаев Шагай наадан	1		
	Раздел 12. Литературна онтохонууд	3		
67	. Бавасан Абидуевай»Тэхэ Бабанын түүхэ» гэхэн онтохотой	2		
68	Ф. Цыренжапов Уран дархан	1		